

Funkcí sociální práce je podpora lidské důstojnosti

Miroslav Erdinger

Podle teoretiků je podpora lidské důstojnosti jednou z funkcí sociální práce. Je-li funkcí sociální práce, pak je řeč o tom, proč tu sociální práce je, co jí dává oprávnění a nehlubší smysl její existence. Poskytování relevantních služeb pak přispívá k tomu, aby si jejich uživatel mohl udržet odpovídající kvalitu života a zachovat důstojnost.

Podle úzkého pojetí tohoto pojmu je důstojnost člověka daná jeho lidstvem, jeho jedinečností. Ze sociologického hlediska je člověk jedinečnou součástí sociálního řetězce. Důstojnost člověka se odvíjí od jeho existence, důstojnosti je hoden, protože je člověkem, aniž by se o to jakkoliv zasloužil. Je-li to tak, lze si položit otázku, jaká by potom byla role sociální práce v její podpoře. Jak lze podporovat něco, co existuje nezávisle a čeho člověka nelze zbavit. Takto úzce chápané pojetí důstojnosti však v praxi neobstojí.

Při poskytování sociálních služeb představuje podpora lidské důstojnosti záležitost ryze praktickou. Nezačíná však, jak bychom se mohli domnívat, u důstojnosti uživatelů služeb, ale u jejich poskytovatelů, u zcela konkrétních lidí, kteří působí v pomáhajících profesích. Je třeba, aby si uvědomili a naplno připustili svoji lidskou důstojnost, a to na všech pozicích, tj. ať už vykonávají funkce řídicí či pracují jako zdravotní sestry, pečovatelky, ošetřovatelky, uklízečky. Předpokla-

dem toho je přijmout sebe sama jako živou bytost, která je nadána láskou i nenávisí, tvrdostí i milosrdenstvím, která prožívá vítězství i prohry, bolest i radost, cítí pravdu i lež, dobré i zlé. Být si vědom toho, že i přes všechny dobré úmysly dá občas hodně práce dosáhnout stanoveného cíle, že snaha konat dobro nevede vždy k úspěchu. Umět a nebát se pojmenovat a přijmout obě tyto polohy. A svou důstojnost odvozovat od své schopnosti zorganizovat práci tak, aby druhým bylo pomoci, pomáhat s hygienou a stravováním těm, kteří toho již sami nejsou schopni, od umění naslouchat lidským příběhům plným bolesti, doprovodit umírajícího k branám smrti a pak ještě povzbudit a podpořit pozůstalé. Poskytovatel služby ve své lidské důstojnosti pomáhá těm, kteří toho nejsou samostatně schopni, lidsky žít i lidsky umírat. Dobrý důvod ke vztyčení hlavy, která se právě skláněla k umírajícímu nebo byla v dlaních s pocitem vyčerpání.

Podpora lidské důstojnosti tedy začíná u poskytovatele služby, který se jako člověk přijme a přijme i to, jak výsadní povolání vlastně vykonává. Váží si sám sebe, zná svoji hodnotu a nikomu nedovolí, aby mu ubližoval, ponižoval ho a urážel. Nikdo nemá právo, aby jiného dehonestoval, znevažoval ho a zbavoval ho cti, tj. snižoval jeho důstojnost.

Od vědomí vlastní důstojnosti na straně poskytovatele služby je už jen nepatrný krůček k podpoře lidské důstojnosti uživatele služeb. Při poskytování služeb je nejlépe řídit se heslem „cokoliv nechceš, aby lidé dělali tobě, nedělej ty jim“. Vědomí vlastní důstojnosti a postup podle zmíněného hesla by měly poskytovateli služby zabránit, aby uživatele služby jakýmkoliv způsobem znevažoval, ponižoval, urážel ho či ubližoval mu a snižoval tím jeho důstojnost. K uživateli by měl přistupovat s úctou a vážností.

Výrok, že „každá etika stojí a padá s tím, že se lidé pokládají za sobě rovné bytosti“, lze bezesporu aplikovat i na zachování lidské důstojnosti uživatelů služeb. Služby nejsou poskytovány starému člověku, ale člověku, který je starý, nemocný či s postižením... Jeho lidskou důstojnost lze nejlépe podpořit, uvědomíme-li si, že je to člověk se vším, co k tomu patří, který je v situaci, kdy již nemá dostatek sil, aby sám svoji důstojnost uchránil. Způsobů, jak jeho důstojnost zachovat, je bezpočet, záleží proto zejména na přístupu každého jednotlivce, jeho iniciativě, citlivosti a schopnosti empatie, aby se vyvaroval znevažování důstojnosti těch, kteří jsou na něm často zcela závislí.

Autor řadu let působil jako ředitel Domova odpočinku ve stáří Diakonie ČCE.

Informační servis čtenářům

Recenze:

Zpráva o socio-ekonomických politikách a strukturách české společnosti za poslední dvě desetiletí

Jiří Večerník: Czech society in the 2000s: a report on socio-economic policies and structures

Praha, Academia, 2009. 286 s. ISBN 978-80-200-1750-5

Kniha Jiřího Večerníka vydaná v angličtině pod názvem *Czech society in the 2000s: a report on socio-economic policies and structures* navazuje na autorovo dlouhodobé úsilí „reportovat“ o vývoji české společnosti v oblastech zaměstnání a sociálních podmínek. V roce 1996 publikoval knihu *Markets and people. The Czech reform experience in a comparative perspective* (Avebury, UK), která byla v podstatně upravené podobě vydána v češtině pod názvem *Občan a tržní ekonomika. Příjmy, nerovnost a politické postoje v české společnosti* (Nakladatelství Lidové noviny, 1998). V rámci projektu „Sociální trendy“ pak editoval knihu *Zpráva o vývoji české společnosti 1989–1998* (Academia), která o rok později vyšla v angličtině pod názvem *Ten years of rebuilding capitalism* (Academia). Tyto studie byly výsledkem

práce týmu pražských a brněnských sociologů vedeného Petrem Matějů.

Uvedené práce se různou měrou zařazují do proudu „sociálních zpráv“, které jsou v rámci aktivity *European Social Reporting Network* volně koordinovány výzkumným ústavem *GESIS - Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften* s hlavním sídlem v Mannheimu. Nejaktivnější z bývalých komunistických zemí je v tomto ohledu Maďarsko, kde péči velmi aktivní soukromé výzkumné instituce *TÁRKI* vyšel první *Social Report* v roce 1992 a od té doby následovala řada dalších, v posledních letech pak studie zpracovávající komparativní šetření EU. Důležité byly rovněž národní *Human Development Reports* zpracované pro Českou republiku v programu *UNDP* za roky 1997, 1998, 1999 a 2003.

Na rozdíl od zmíněných sociálních zpráv jde v tomto případě o individuální autorský počín. To má samozřejmě své výhody (větší konzistenci textu a argumentů), ale také mnoho nevýhod. Tematická šíře je limitovaná, autor se - adekvátně názvu - věnuje socio-ekonomické oblasti. Ponechává stranou aspekty demografické a sociálně-geografické i některé oblasti sociologické. Jde zejména o ty, kterým je věnována velká pozornost ze strany jiných výzkumných týmů či institucí, jako je například vzdělání. Také oblast hodnot je pojednána jen v malém výseku, protože je náplní jiných projektů, v poslední době zejména Národního programu výzkumu „Sdílené hodnoty a normy chování jako zdroj posilování sociální koheze a překonávání negativních dopadů sociální diferenciací v České